

УДК 378.147

Глушак Оксана Михайлівна

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

o.hlushak@kubg.edu.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІЛОЛОГІЇ

Анотація. У статі розглянуто компоненти інформаційної культури майбутніх бакалаврів з філології: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-технологічний, оцінково-результативний. Охарактеризовано мотиваційно-ціннісний компонент інформаційної культури бакалаврів з філології. У результаті дослідження визначено, що у студентів експериментальних і контрольних груп рівні сформованості інформаційної культури за мотиваційним критерієм суттєво відрізняються: для студентів експериментальної групи характерним активно-дієве ставлення до застосування ІКТ в навчально-пізнавальній та професійній діяльності, для студентів контрольних груп характерним є активно-позитивне ставлення до організації навчально-пізнавальної діяльності засобами ІКТ.

Ключові слова: інформатизація; інформаційно-комунікаційні технології; інформаційна культура; інформаційна культура бакалаврів з філології.

Процеси формування інформаційного суспільства зумовили значні зміни в суспільстві загалом та освіті зокрема. Інформаційно-комунікаційні технології все більше проникають у різні сфери життя, науки, освіти, виробництва, що вимагає відповідних знань і вмінь їх використовувати та цілеспрямованого формування інформаційної культури. Невід'ємною складовою підготовки студентів-філологів стало оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями та використання комп'ютера як прикладного інструментарію. Це зумовлює соціальну та педагогічну значущість проблеми формування інформаційної культури студентів-філологів, необхідність її розв'язання на сучасних методологічних та теоретичних засадах щодо нових цілей та можливостей освіти.

Тенденції розвитку та реформування сучасної професійної освіти у контексті становлення інформаційного суспільства досліджують В. Биков, Б. Гершунський, Р. Гуревич, Ю. Машбиц, Н. Морзе, С. Сисоєва, О. Спірін, Л. Хоружа та інші. Методологічні засади розуміння сутності інформаційної культури висвітлено у працях Г. Воробйова, Н. Гендіної, Н. Джинчарадзе, М. Жалдака, А. Ракітова,

Ю. Рамського, Б. Семеновкер, Є. Семенюка та ін. У наукових працях Н. Зінов'євої, А. Коломієць та ін. інформаційна культура розглядається як фактор професійного становлення особистості. Певну кількість наукових досліджень присвячено проблемі формування інформаційної культури вчителів різних фахів, зокрема, це праці Т. Бабенко, О. Повідайчик, О. Почупайло, О. Романишиної, О. Шимана та ін.

Аналіз публікацій, присвячених проблемі формування інформаційної культури, засвідчує, що інформаційну культуру фахівці трактують як особливий феномен інформаційного суспільства. В залежності від об'єкта вони пропонують виокремлювати інформаційну культуру суспільства, інформаційну культуру окремих категорій користувачів інформації та інформаційну культуру особистості [1].

Нам видається цілком слушною думка Н. Ничкало, про те що інформаційна культура особи не є автономною, вона тісно пов'язана з загальнолюдською, педагогічною культурою та культурою спілкування [2].

На нашу думку, інформаційна культура бакалаврів з філології – це складова професійної культури, яка характеризує вміння працювати з інформаційними даними та використовувати для їх отримання, опрацювання та передачі інформаційно-комунікаційні технології, направлені на розв'язання професійних проблем та фахових завдань. Інформаційна культура бакалаврів з філології безпосередньо пов'язана з їхньою професійною діяльністю.

Оскільки інформаційна культура фахівця є підсистемою культури особистості, складовою загальної і професійної культури, то інформаційна культура фахівця пов'язана з загальнокультурними цінностями, професійними знаннями, вміннями, навичками.

Погоджуємося з висновками С. Сисоєвої, що оволодіння інформаційною культурою – це шлях універсалізації якостей людини, що сприяє реальному розумінню людини самої себе, свого місця і своєї ролі. Велику роль у формуванні інформаційної культури має освіта, місія якої полягає у формуванні фахівця інформаційного співтовариства, виробляючи в нього навички та вміння

диференціації інформації, виділення значущої інформації, вироблення критеріїв її оцінки та використання [3, 224].

Оскільки зміст інформаційної культури майбутнього фахівця тісно пов'язаний із характером здійснюваної діяльності, а для майбутнього бакалавра з філології передусім із навчанням. Саме тому суттєвою складовою інформаційної культури майбутніх бакалаврів з філології є вміння ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології як у навчальному процесі, так і для самоосвіти.

Компонентами інформаційної культури бакалаврів з філології визначено: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-технологічний, оцінково-результативний.

Мотиваційно-ціннісний компонент – система особистісно-значущих і особистісно-цінних устремлінь, ідеалів, переконань, поглядів, позицій, які визначають ставлення до відбору, застосування і опрацювання інформації необхідної для вирішення професійних задач засобами ІКТ. Мотиваційно-ціннісна складова інформаційної культури бакалаврів з філології базується на усвідомленні майбутніми філологами не просто необхідності, а нагальної потреби у впровадженні ІКТ у навчально-виховний процес.

Когнітивний компонент – система знань, вмінь та навичок з технічної, системної, програмної складової.

Професійно-технологічний компонент – комплекс умінь та навичок студентів по застосуванню засобів ІКТ у професійній діяльності. Знання санітарних умов і режимів безпечного використання технічних засобів навчання та стандартів, яким повинні відповідати технічні засоби навчання

Оцінково-результативний – відслідкування цілей, процесу та результатів своєї діяльності з присвоєння інформаційної культури

Представимо змістове наповнення мотиваційно-ціннісного компоненту інформаційної культури бакалаврів з філології:

- наявність інформаційних потреб і інтересів;
- прагнення до реалізації власних можливостей, здібностей;
- потреба у професійному саморозвитку та самовдосконаленні;

— знати правові та етичні норми, які регулюють відносини між людьми в професійних колективах.

Основними критеріями оцінювання ефективності формування інформаційної культури є сформованість мотиваційно-ціннісного, когнітивного, професійно-технологічного та оцінково-результативного компонентів інформаційної культури. Визначення рівнів сформованості інформаційної культури відповідно до кожного з її компонентів здійснювалося відповідно до критеріїв: мотиваційного, змістового, професійно-технологічного та оцінково-результативного.

При визначенні рівня сформованості інформаційної культури за показниками мотиваційного критерії важливо було з'ясувати ступінь ставлення студентів до застосування ІКТ у навчальній та професійній діяльності та визначити рівень їхньої самостійності у застосуванні ІКТ. Для цього було запропоновано респондентам перелік запитань. Відзив становить 97,1%.

Розподіл результатів відповідей студентів представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл студентів за ставленням до застосування комп'ютера
у професійній діяльності

№ п/п	Питання, варіанти відповідей	Кількість респондентів		КГ		ЕГ	
		абс.значення	%	абс.значення	%	абс.значення	%
1	Чи можете Ви у своїй навчальній діяльності використовувати вміння і навички застосування ІКТ?	268	100	117	100	151	100
а)	Так, можу	247	92,16	105	89,74	142	94,04
б)	Іноді	21	7,84	12	10,26	9	5,96
в)	Ні, не вдається	0	0	0	0	0	0
2	Чи часто Ви користуєтесь Інтернетом для пошуку необхідних даних?	268	100	117	100	151	100
а)	Так, постійно	246	91,79	108	92,31	138	91,39
б)	Час від часу, коли не можу знайти потрібну інформацію в друкованій	22	8,21	9	7,69	13	8,61

	літературі						
в)	Я не вмію користуватися Інтернетом	0	0	0	0	0	0
3	Чи слідкуєте Ви за інформаційними технологіями та інноваціями в галузі Вашої майбутньої професійної діяльності?	268	100	117	100	151	100
а)	Постійно читаю спеціальну літературу	8	2,99	4	3,42	4	2,65
б)	Якщо мене щось зацікавить, то я прочитаю про це	227	84,7	93	79,49	134	88,74
в)	Мені вистачає почутого на заняттях у ВНЗ	33	12,31	20	17,09	13	8,61
4	Чи знаєте Ви, де в професійній діяльності застосовуються набуті Вами вміння і навички застосування ІКТ?	268	100	117	100	151	100
а)	Так, знаю	207	77,24	99	84,62	108	71,52
б)	Не уявляю	9	3,36	0	0	9	5,96
в)	Не думав (ла) про це.	52	19,4	18	15,38	34	22,52
5	Чи потрібна Вам консультація викладача щодо застосування ІКТ під час виконання завдань?	268	100	117	100	151	100
а)	Завжди потрібен	42	15,67	29	24,79	13	8,61
б)	Потрібен, щоб переконатися у правильності свого рішення	176	65,67	77	65,81	99	65,56
в)	Я намагаюсь знаходити варіант розв'язання завдання самостійно	50	18,66	11	9,4	39	25,83

Позитивне ставлення до застосування ІКТ у навчальній та професійній діяльності можна прослідкувати, аналізуючи відповіді студентів на питання «Чи можете Ви у своїй навчальній діяльності використовувати вміння і навички застосування ІКТ?». Так, 92,16% студентів експериментальної групи (ЕГ) та контрольної групи (КГ) впевнено застосовують ІКТ у навчальній діяльності, 7,84% студентів лише іноді використовують засоби ІКТ у навчально-пізнавальній діяльності.

Зокрема, вільно застосовують засоби ІКТ у навчальній діяльності 94,04% студентів ЕГ, а в КГ – 89,74% і лише іноді застосовують вміння користуватися засобами ІКТ 5,96% студентів ЕГ та 10,26% студентів КГ.

Постійно застосовують ресурси Інтернет для пошуку необхідних даних 91,39% студентів ЕГ та 92,31% студентів КГ. Час від часу, коли не можуть знайти потрібні дані в друкованій літературі ресурси мережі Інтернет застосовують 8,61% ЕГ та 7,69% КГ.

Мотиви, що характеризують прагнення до інформованості, усвідомлення власної відповідальності за рівень знань, умінь і навичок застосування ІКТ, активності, формування прагнення до саморозвитку та самостійності у застосуванні засобів ІКТ у професійній діяльності можна прослідкувати, аналізуючи відповіді студентів на питання № 3. На питання про самовдосконалення в сфері застосування ІКТ в галузі майбутньої професійної діяльності 2,99% студентів постійно читають спеціальну літературу, 84,7% – здійснюють пошук інформаційних даних лише при наявному у них інтересі, і 12,31% студентів задовольняє почуте на заняттях у ВНЗ.

При порівнянні даних анкетування студентів ЕГ та КГ можна зробити висновки, що студенти ЕГ (88,71%) – активно слідкують за інноваціями застосуванням ІКТ у професійній діяльності, а в КГ спостерігають за інноваціями лише 79,49% респондентів. Зокрема, в ЕГ кількість студентів (8,61%), яким вистачає відомостей про нові способи застосування ІКТ в професійній діяльності, почутих на заняттях менша, аніж в КГ – 17,09%.

Загалом після проведення формувального етапу експерименту, 77,24% респондентів, уявляють себе як суб'єкта професійної діяльності, що володіє знаннями застосування ІКТ у професійній діяльності, лише 19,4% студенти не задумувалися над тим, як можна застосовувати засоби ІКТ у професійній діяльності і 3,36% – не мають уявлення про способи використання ІКТ у професійній діяльності.

Підкреслюючи значимість ефекту задоволеності бакалаврів з філології своєю професією, що виявляється в інтересі до знань, публічній презентації своїх здібностей, використанні засобів ІКТ для самовдосконалення.

На основі одержаних даних виокремлено чотири групи мотивів і визначено кількість студентів ЕГ та КГ: початковий рівень – епізодична зацікавленість засобами ІКТ; середній – пасивно-позитивне ставлення до застосування ІКТ;

достатній – активно-позитивне ставлення до організації навчально-пізнавальної діяльності засобами ІКТ; високий – активно-дієве ставлення до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Усні коментарі більшості опитаних свідчать про зацікавленість студентів у вивченні дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, оскільки їх зміст дозволяє «раціоналізувати час на пошук даних», «відкриває багато можливостей для самовдосконалення», «є актуальним в інформаційному суспільстві», «фахівець не може не володіти інформаційною культурою».

Результати вхідного рівня сформованості мотиваційного компоненту інформаційної культури майбутніх бакалаврів з філології визначено таким чином: високий рівень сформованості мотиваційного компоненту показали 21,19 ЕГ і 32,48% КГ, на достатньому рівні було визначено мотиваційний компонент у 41,72% ЕГ та у 41,03% КГ, середній – у 29,28% ЕГ та 20,51% КГ, початковий рівень мотиваційного компоненту інформаційної культури виявлено у 7,28% ЕГ та 5,98% КГ.

Аналізуючи показники, одержані після проведення методики визначення рівня мотивації ставлення студентів до застосування засобів ІКТ у навчальній та майбутній професійній діяльності було встановлено, що вони змінилися і в експериментальній і в контрольній групах, порівняно з констатувальним етапом експерименту. На достатньому рівні мотиваційно-ціннісний компонент інформаційної культури було виявлено у 37,09% ЕГ та 47,01% КГ, на високому рівні визначили свою мотиваційну складову 62,9% ЕГ та 52,99% КГ.

Результати оцінки рівня мотиваційного компоненту інформаційної культури до та після формувального етапу експерименту представлено у табл. 2, де $ЕГ_1$ – експериментальна група на констатувальному етапі експерименту, $ЕГ_2$ – експериментальна група на формувальному етапі експерименту, $КГ_1$ – контрольна група на констатувальному етапі експерименту, $КГ_2$ – контрольна група на формувальному етапі експерименту.

Таблиця 2

Результати оцінки рівня мотиваційного компоненту інформаційної культури до та після формульовального етапу експерименту (у %)

Рівні	ЕГ ₁	ЕГ ₂	КГ ₁	КГ ₂
Початковий	7,28	0,00	5,98	0,00
Середній	29,80	0,00	20,51	0,00
Достатній	41,72	37,09	41,03	47,01
Високий	21,19	62,91	32,48	52,99

Наведені дані свідчать, що на високому рівні мотивації ставлення до застосування ІКТ у професійній діяльності знаходяться 62,91% студентів ЕГ (на констатувальному етапі – 21,19%) та 52,99% у КГ (на констатувальному етапі – 32,48%); на достатньому рівні зазначена мотивація розвинена у 37,09% студентів в ЕГ (на констатувальному етапі – 41,72%) та 47,01% у КГ (на констатувальному етапі – 41,03); на середньому рівні визначили свою мотиваційну складову 0% у ЕГ та КГ (на констатувальному етапі – 29,8 у ЕГ та 20,51 — у КГ); на низькому рівні її оцінили 0% як у ЕГ так і у КГ (на констатувальному етапі – 7,28% у ЕГ та 5,98 у КГ).

Наочно порівняльні дані зміни показників вияву мотиваційно-ціннісного компоненту в студентів ЕГ та КГ після проведення формульовального експерименту наведено на Рис. 1.

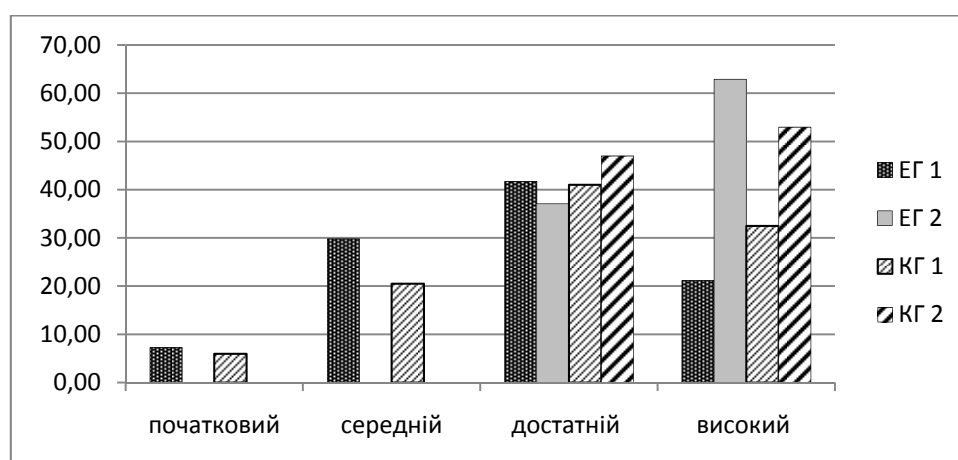

Рис. 1. Порівняльні дані вияву мотиваційного компоненту інформаційної культури після формульовального етапу експерименту (у %)

Як видно з діаграми, після формувального етапу експерименту показники мотиваційно-ціннісного компонента інформаційної культури змінилися. Так, в експериментальній групі на високому рівні показники збільшилися на 41,72% (у контрольній групі на 20,54%), на достатньому рівні показники зменшилися на 4,63% (у контрольній групі збільшилися на 5,98%), на середньому рівні показники зменшилися на 29,8% (у контрольній групі зменшилися на 20,51%), на початковому рівні показники зменшилися на 7,28% (у контрольній групі зменшилися на – 5,98%).

Отже, для студентів експериментальної групи характерним активно-дієвим ставленням до застосування ІКТ в навчально-пізнавальній та професійній діяльності: активне спостереження за інноваціями застосування ІКТ в навчальній та професійній діяльності та самовдосконалення в сфері застосування ІКТ. Для студентів контрольних груп характерним є активно-позитивне ставлення до організації навчально-пізнавальної діяльності засобами ІКТ.

Одержані результати свідчать про те, що проведення цілеспрямованої роботи зі студентами експериментальної групи значно сприяє усвідомленню студентами важливості формування інформаційної культури під час вивчення дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, отже підвищує мотиваційно-ціннісну складову інформаційної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карташова Л. А. Формування ІТ-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін [Електронний ресурс] / Л. А. Карташова // Педагогічний дискурс. – 2010. – Вип. 8. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2010_8/kartashova.pdf.
2. Ничкало Н. Г. Інформаційно-технічний виклик ХХІ ст. і проблеми професійної освіти / Н. Г. Ничкало // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2000. – № 1. – С. 35-45.
3. Сисоєва С. О. Вища освіта України реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко – К.:ВД ЕКМО, 2011. – 368 с.

Рецензент

Бодненко Д.М. – канд.пед.наук, доцент

Стаття надійшла до редакції 25.02.2014

ИССЛЕДОВАНИЯ СФОРМИРОВАННОСТИ МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОГО КОМПОНЕНТА ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ С ФИЛОЛОГИИ

Глушак Оксана Михайловна

Киевский университет имени Бориса Гринченко, г. Киев

o.hlushak @ kubg.edu.ua

Аннотация. В статье рассмотрены компоненты информационной культуры будущих бакалавров филологии: мотивационно-ценностный, когнитивный, профессионально-технологический, оценочно-результативный. Охарактеризовано мотивационно-ценностный компонент информационной культуры бакалавров филологии. В результате исследования установлено, что у студентов экспериментальных и контрольных групп уровни сформированности информационной культуры по мотивационному критерию существенно отличаются: для студентов экспериментальной группы характерным есть активно-действенное отношение к применению ИКТ в учебно-познавательной и профессиональной деятельности, для студентов контрольных групп характерным есть активно - положительное отношение к организации учебно - познавательной деятельности средствами ИКТ.

Ключевые слова: информатизация; информационно - коммуникационные технологии; информационная культура; информационная культура бакалавров филологии.

RESEARCH OF FORMATION OF THE MOTIVATIONAL VALUE COMPONENT OF INFORMATION CULTURE OF FUTURE BACHELOR OF PHILOLOGY

Oksana M. Glushak

Boris Hrinchenko Kiev University, Kiev

o.hlushak @ kubg.edu.ua

Abstract. The article describes the components of the information culture of the future bachelors Philology: motivational-value, cognitive, professional-technological, evaluative-effective. Characterized motivational-value component of information culture of bachelors of philology. The study found that the students of the experimental and control groups, the levels of formation of information culture motivational criteria differ significantly: for students of the experimental group is characterized by active and effective attitude towards the use of ICT in teaching and learning and professional activities for students of control group is characterized by the active- positive attitude towards the organization of teaching and learning of ICT.

Keywords: informatization; information and communication technologies; information culture; information culture bachelors philology.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kartashova L. A. Formation of IT preparedness as a new teacher quality characteristics of social and human sciences [Elektronny`j resurs] / L. A. Kartashova // Pedagogichny`j dy`skurs. – 2010. –

Vy`p. 8. – Rezhy`m dostupu: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2010_8/kartashova.pdf. (in Ukrainian)

2. Ny`chkalo N. G. Information and technical challenge of the XXI century and problems profesynoyi education / N. G. Ny`chkalo //Teoriya i prakty`ka upravlinnya social`ny`my` sy`stemamy`:filosofiya, psy`xologiya, pedagogika, sociologiya. – 2000. – № 1. – P. 35-45. (in Ukrainian)

3. Sy`soyeva S. O. Higher Education of Ukraine realities of modern development / S. O. Sy`soyeva, N. G. Batechko – K.:VD EKMO, 2011. – 368 p. (in Ukrainian)